

COVID-19 YOĞUN BAKIM ÜNİTESİNDE ÇALIŞAN HEMŞİRELERİN PROFESYONEL DEĞERLERİ VE BAKIM DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Investigation of the Relationship between the Professional Values and Care Behaviors of the Nurses Working In the Covid-19 Intensive Care Unit

Süreyya BULUT¹ Hüseyin KIZILIRMAK²
¹Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Aydın
²Sarıyer Hamidiye Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul

Geliş Tarihi / Received: 16.10.2021

Kabul Tarihi / Accepted: 14.01.2022

ÖZ

Hemşirelerin sahip oldukları profesyonel değerler ile hemşireliğin temeli olarak kabul edilen bakım davranışları, COVID-19 hastalarının çoğunlukla tedavi edildikleri yoğun bakım ünitelerinde ön plana çıkmıştır. Dolayısı ile bu araştırma, COVID-19 tanılı hastalara bakım veren COVID-19 yoğun bakım ünitesinde çalışan hemşirelerin profesyonel değerleri ve bakım davranışlarının incelenmesi amacıyla tanımlayıcı bir çalışma olarak yapılmıştır. Çalışma bir Araştırma Hastanesinin COVID-19 yoğun bakım ünitesinde çalışan 60 hemşire ile yürütülmüştür. Veriler; sosyodemografik verileri içeren soru formu, Profesyonel Değerler ölçeği ve Bakım Davranışları-24 ölçeği kullanılarak hemşirelerin öz bildirimlerine dayalı olarak toplanmıştır. Araştırmada, hemşirelerin pandemi sürecinde %34.9'unun endişe, %28.4'ünün tükenmişlik duygusu hissettiği, bakım davranışları (5.00 ± 0.58) ve profesyonel değerler ölçeği (128.35±16.67) puan ortalamasının yüksek olduğu ve aralarında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur (r=0.429 p=0.001). Sonuçta hemşireler için, Yoğun bakım hemşirelerinin profesyonel değerleri ve bakım davranışları ile ilgili eğitimlerin planlanması ve bu konuda daha kapsamlı araştırmaların yapılması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Bakım davranışları, COVID-19, Hemşirelik, Profesyonel değerler, Yoğun bakım ünitesi.

ABSTRACT

Nurses' professional values and care behaviors, which are accepted as the basis of nursing, have come to the fore in intensive care units where COVID-19 patients are mostly treated. Therefore, this research has been conducted as a descriptive study to examine the professional values and care behaviors of nurses working in the COVID-19 intensive care unit, giving care to patients with a diagnosis of COVID-19. The study has been conducted with 60 nurses working in the COVID-19 intensive care unit of a Research Hospital. The data have been collected based on nurses' self-reports by using a questionnaire containing sociodemographic data, Professional Values scale and Caring Behaviors-24 scale. In the study, it has been found that; 34.9% of the nurses felt anxiety, 28.4% felt burnout during the pandemic process, the mean scores of care behaviors (5.00 ± 0.58) and professional values scale (128.35±16.67) were high, and there was a moderately significant positive relationship between them (r=0.429 p=0.001). As a result, it is recommended to plan trainings for nurses about the professional values and care behaviors of intensive care nurses and to conduct more comprehensive research on this subject.

Keywords: Care behaviors, COVID-19, Intensive Care, Unit Nursing, Professional values.

GİRİŞ

Yoğun bakım üniteleri, kritik durumdaki hastalara bakımın verildiği, yüksek teknolojiye sahip, karmaşık araçların bulunduğu, multidisipliner ekip yaklaşımı ile çalışılması gereken özel birimlerdir. Bu birimlerde çalışan yoğun bakım hemşireleri, teorik bilgi birikimi olduğu kadar pratik donanım ve yüksek bir motivasyon düzeyine sahip olmalıdır (Kıraner ve Terzi, 2020; Yılmaz ve Vermişli, 2016). Aynı zamanda yoğun bakım hemşiresi; karmaşık işlemler, etik ikilemlerin yanında bakımda teknoloji ve hürmanistik davranışlar arasındaki dengeyi de koruyabilmelidir (Boz ve Kol, 2020; Hoeve, Jansen, ve Roodbol, 2013). Bunun yanında yoğun bakım hemşiresi; bilim ve teknolojideki gelişmeleri kliniğe aktarabilen, bakım yöntemlerindeki yenilikleri kanıtlarla uygulayabilen, sorun çözme becerisi gelişmiş, en kritik karar verici sağlık ekibi üyesidir (Kavaklı, Uzun, ve Arslan, 2009; Kıraner ve Terzi, 2020; Kıraner vd., 2021; Yılmaz ve Vermişli, 2016).

Tüm dünyada etkisini gösteren salgın nedeniyle birçok hastanede yoğun bakım üniteleri COVID-19 yoğun bakım ünitelerine dönüştürülmüştür. Gün geçtikte yatan hasta sayısının artmasına bağlı olarak bu yoğun bakımlarda hemşire ihtiyacı daha da artmaktadır. COVID-19 yoğun bakım ünitelerinde hastaların izolasyon süreci nedeniyle farklı ihtiyaçlarının olmasına bağlı olarak hemşireler, bakım verici rolünün yanında birçok farklı rollerini de kullanarak tedavi sürecinde etkin rol almış ve yoğun bakımın en önemli sağlık ekibi üyesi olmuştur (Buheji ve Buhaid, 2020; Kıraner vd., 2021).

Bakım verme; hemşireliğin özü, hemşirelik uygulamasının merkezi ve birleştirici noktasıdır (Watson, 2009). Bilim ve sanat yönü olan bakımın uygulanması sırasında oluşan hemşire ve hasta etkileşimi, yarar sağlama sürecini destekler bu nedenle bakım ilişkisinde potansiyel iyileşme gücüne inanılır (Arslan-Özkan, Okumuş, ve Buldukoğlu, 2014). Literatürde bakım ve hemşirelik kavramlarının ayrı kavramlar olmadığı bütün bir olguyu oluşturan parçalar olduğunu belirtilmiştir (Altıok, Şengün, ve Üstün, 2011; Gül ve Arslan, 2021; Karaca ve Durna, 2018). Hemşirelik bakımının temel amacı; insan onuru, bireyselliğe saygıyı kaybetmeden kaliteli bakım sunmaktır (Adıgüzel, Tanrıverdi, ve Özkan, 2011). Hemşirelerin, bakım verici rollerini yerine getirirken sahip oldukları profesyonel değerlerin farkında olmaları ve bu farkındalığı mesleki yaşantılarına yansıtmaları; verdikleri bakımın kalitesini arttırırken bir yandan da klinik içerisindeki çatışma durumlarını da daha kolay çözümleyebilmelerini sağlayacaktır (Poochangizi, Farokhzadian, Abbaszadeh, Mirzaee, ve Borhani, 2017).

Hemşirelerin, hemşirelik girişimlerini etkin bir biçimde yapabilmesi için hemşireliğin felsefesini anlayarak ve profesyonel değerlerinin farkında olarak bilgi, beceri ve davranışları kazanması, yaptığı uygulamanın nedeni ve niçinini anlaması gereklidir (Göriş, Kılıç, Ceyhan, ve Şentürk, 2014; Orak ve Alpar, 2012, Poorchangizi vd., 2017). Profesyonel olmak; bireylerin kendini adadığı ve aynı zamanda davranışlarına rehberlik eden; kural, ilke, ahlaki inanç ve standartları içeren birtakım değerlere sahip olmayı gerektirmektedir. Değerler; davranışlara yön veren idealleri ve inançları ifade ederken, profesyonel değerler ise mesleki uygulamaların kaynağını oluşturan inançları ifade etmektedir. Başka bir ifade ile değerler; karar alırken yol göstererek, kişisel ve profesyonel davranışların motivasyonunu sağlamakta, profesyonel değerler ise kişinin mesleki uygulamalarını, davranışlarını, mesleki tutum ve inançlarını etkileyerek mesleki eğitim ve uygulamalara yol göstermektedir (Adıgüzel vd., 2011; Bang vd., 2011; Can ve Hisar, 2019; Göriş vd., 2014; Orak ve Alpar, 2012; Tuna ve Kahraman, 2021; Yılmaz ve Vermişli, 2016). Bu bilgiler ışığında hemşireler, hizmet sundukları toplumda, davranış ve tutumlarını savunurken, gerekçelerini açıklarken ve etik ikilemler karşısında karar verirken bir takım dayanaklara gereksinim duyarlar ve bu dayanaklar da etik ilkeler ve profesyonel değerlerdir (Göriş vd., 2014).

Can ve Acaroğlu çalışmalarında, hemşirelerin mesleki değer algılarının artmasıyla bakım girişimlerinde hastanın bireyselliğini daha çok önemsediklerini, Lin ve Wang çalışmasında Çinli hemşirelerin profesyonel değerlerinin yüksek olduğunu, Parvan ve ark. İranlı hemşirelik öğrencilerinin profesyonel değerlerinin yüksek olduğunu, Yılmaz ve Vermişli çalışmasında mesleğini severek yapan yoğun bakım hemşirelerinin mesleki değerlerinin de iyi düzeyde olduğunu, Yılmaz ve ark. ise çalışmasında hemşirelerin bakım verici rollerine ilişkin tutumlarının olumlu yönde olduğunu belirtmişlerdir (Can ve Acaroğlu, 2015; Lin ve Wang, 2010; Parvan, Zamanzadeh, ve Hossein, 2012; Yılmaz ve Vermişli, 2016; Yılmaz vd., 2017).

Literatür incelemeleri yapıldığında, bakım davranışları ve profesyonel değerleri inceleyen çalışmalar bulunmaktadır. Fakat yapılması planlanan bu çalışmanın yoğun bakım hemşirelerinin profesyonel değerleri ve bakım davranışlarının birbiri ile ilişkisini inceleyerek bu kavramların birbiri ile ilişkisini vurgulaması yönünden literatüre bu yönüyle Türkiye örneğinde katkı sağlaması düşünülmektedir. Bu nedenle özellikle COVID-19 yoğun bakım ünitelerinde çalışan hemşirelerin profesyonel değerler ve bakım davranışlarını incelemek amacıyla yapılan bu çalışmanın literatüre katkı sağlaması ve yapılacak farklı araştırmalara yol göstermesi açısından da önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırma tüm dünya ve ülkemizi de etkileyen pandemi sürecinde COVID-19 yoğun bakım ünitelerinde çalışan hemşirelerin profesyonel değerleri ile bakım davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırma Soruları

Covid yoğun bakım hemşirelerinin profesyonel değerlerinin düzeyi nedir?

Covid yoğun bakım hemşirelerinin bakım davranışları düzeyi nedir?

Covid yoğun bakım hemşirelerinin profesyonel değerleri bakım davranışları arasındaki ilişki var mıdır?

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Tanımlayıcı tipteki bu araştırma Ağustos- Ekim 2020 tarihleri arasında, İstanbul il merkezinde Sağlık Bakanlığına bağlı bir Araştırma Hastanesinin COVID-19 yoğun bakım ünitesinde çalışan hemşirelerle yürütülmüştür.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Çalışmanın evrenini COVID-19 Yoğun Bakım ünitesinde çalışan toplam 61 hemşire oluşturmuş ve evrenin tamamına ulaşılması hedeflenmiş, 1 hemşire çalışmaya katılmayı kabul etmemiş, çalışma 60 hemşire ile tamamlanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında; araştırmacılar tarafından literatür bilgileri doğrultusunda hazırlanan, hemşirelerin çeşitli sosyo-demografik ve mesleki tanımlayıcı özelliklerini içeren (cinsiyet, yaş, medeni durum, aile tipi, yaşadığı bölge, gelir durumu, eğitim düzeyi, çalışma yılı, çalışma süresi, bakım verdiği hasta sayısı) anket formu, “Bakım Davranışları Ölçeği-24” ve “Hemşirelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği” kullanılarak hemşirelerden sözel onam alındıktan sonra öz bildirimlerine dayalı olarak toplanmıştır.

Anket Formu: Araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda oluşturulmuş olup; hemşirelerin sosyo-demografik özellikleri, çalışma şekli, hemşirelik ve bakım algılarına ilişkin görüşlerinin sorgulandığı toplam 16 sorudan oluşmaktadır (Boz ve Kol, 2020; Can ve Acaroğlu, 2015; Hisar ve Karadağ, 2010; Hoeve vd., 2013; Kiraner ve Terzi, 2020; Kurşun ve Kanan, 2012; Orak ve Alpar, 2012; Poorchangizi vd., 2017; Tuna ve Kahraman, 2021).

Bakım Davranışları Ölçeği-24 (Caring Behaviors Inventory-24): Ülkemizdeki geçerlilik ve güvenilirliği Kurşun ve Kanan tarafından yapılan, Wu ve ark. (2006) tarafından

oluşturulan ölçek, güvence (8 madde= 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24), bilgi-beceri (5 madde= 9, 10, 11, 12, 15), saygılı olma (6 madde= 1, 3, 5, 6, 13, 19) ve bağlılık (5 madde= 2, 4, 7, 8, 14) alt gruplarından oluşmaktadır. Cevaplarda 6 puanlı likert skala (1= asla, 2= hemen hemen asla, 3= bazen, 4= genellikle, 5= çoğu zaman, 6= her zaman) kullanılmaktadır. Ölçeğin toplam puanı ve alt boyutlarının puanı arttıkça hemşirelerin bakım kalitesi algılaya düzeylerinin arttığı şeklinde yorumlanmaktadır. Ölçek Cronbach alfa katsayısı 0.96 olarak belirtilmiştir (Kurşun ve Kanan, 2012). Çalışmamızda ise Cronbach alfa katsayısı ise 0.84 olarak hesaplanmıştır.

Hemşirelerin Profesyonel Değerleri Ölçeği: Weis ve Schank (2000) tarafından geliştirilen Amerikan Hemşireler Birliği etik kurallarını yansıtan, hemşirelerin sahip olduğu değerleri ortaya çıkarmak amacıyla, 44 maddelik ölçeğin ülkemizde geçerlik güvenirlik çalışması Şahin Orak ve Ecevit Alpar (2012) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin toplam puanı beşli likert tipteki (son derece önemli: 5; çok önemli: 4; önemli: 3; biraz önemli: 2; önemli değil: 1) puanlama doğrultusunda hemşirelerin verdikleri cevaba göre puanlanan maddelerin toplamından oluşmaktadır. Ölçek insan onuru (20, 21, 22, 35, 36, 39, 40, 41, 42, 43, 44 maddeler) sorumluluk (6, 7, 8, 9, 10, 12, 16 maddeler), harekete geçme (4, 23, 24, 25, 33 maddeler), güvenlik (1, 2, 3, 5 maddeler) ve otonomi (26, 27, 28, 29 maddeler) olmak üzere 5 alt faktörden oluşmaktadır. Ölçekten alınan (44-220 puan) puanın yüksek olması hemşirelerin profesyonel değerlere ve etik konulara daha fazla önem verdiklerini göstermektedir. Ölçek Cronbach alfa katsayısı 0.96 olduğu belirtilmiştir (Orak ve Alpar, 2012). Çalışmamızda ise Cronbach alfa katsayısı 0.82 olarak hesaplanmıştır.

İstatistiksel Analiz

Araştırmadan elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS 22.0 paket programı kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygun olup olmadıklarının değerlendirilmesi skewness-kurtosis değerleri ile test edilmiş, verilerin normal dağılım gösterdiği saptanmıştır. Hemşirelerin sosyo-demografik verileri sayı, yüzde ve ortalama olarak verilmiştir. Hemşirelerin Bakım Davranışları Ölçeği ve Profesyonel Değerleri Ölçeği puan ortalamalarının bağımsız değişkenler ile karşılaştırmak için t testi/Anova testi kullanılmıştır. Ayrıca ölçek puan ortalamaları arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Araştırmada $p < 0.05$ düzeyi istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

Çalışmanın Etik Yönü

Araştırmanın uygulanabilmesi için; Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Bilimsel Araştırma Platformu tarafından, Sağlık Bakanlığı'na bağlı olan

hastanenin kendi bünyesinde bulunan İlaç Dışı Klinik Araştırmalar Değerlendirme Komisyonu Etik Kurulu'ndan 25.08.2020 tarih ve 2943 sayı ile etik kurul onayı alınmıştır. Araştırmada kullanılan ölçek izinleri yazarlardan e-posta yolu ile alınmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Hemşirelerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Özellikler	Sayı	Yüzde
Yaş		
20-30	52	86.7
30 ve üzeri	8	13.3
Cinsiyet		
Kadın	42	70.0
Erkek	18	30.0
Medeni Durum		
Evli	20	33.3
Bekar	40	66.7
Aile Tipi		
Çekirdek aile	50	83.3
Geniş aile	10	16.7
En Uzun Süre Yaşadığı Yer		
Marmara	18	30.0
Akdeniz	13	21.7
Karadeniz	10	16.7
Güneydoğu Anadolu	9	15.0
İç Anadolu	4	6.6
Ege	3	5.0
Doğu Anadolu	3	5.0
Eğitim Durumu		
Sağlık Meslek Lisesi	3	5.0
Lisans	50	83.3
Lisans Üstü	7	11.7
Gelir Durumu		
Gelir Az	3	5.0
Gelir Gidere Denk	44	73.3
Gelir Fazla	13	21.7

Çalışmaya katılan hemşirelerin sosyo-demografik özellikleri Tablo 1'de verilmiştir. Araştırmaya katılan hemşirelerin %86.7'sinin 20-30yaş aralığında olduğu, %66.7'sinin bekar, %70.0'mın kadın, %83.3'ünün çekirdek aile yapısına sahip, %30.0'mın en uzun süre Marmara bölgesinde yaşadığı, %83.3'ünün lisans mezunu olduğu ve %73.3'ünün gelirinin giderine denk olduğu görülmüştür.

Tablo 2. Hemşirelerin Mesleki Özellikleri

Özellikler	Sayı	Yüzde
Çalışma Yılı		
1-3 yıl	37	61.7
4 ve üzeri yıl	23	38.3
Yoğunbakım Çalışma Süresi		
1	24	40.0
2	27	45.0

3	9	15.0
1 Haftada Çalışılan Gün Sayısı		
3 gün	18	30.0
4 gün	21	35.0
5 gün	21	35.0
Bakım Verilen Ortalama Hasta Sayısı		
2 hasta	48	80.0
3 hasta	8	13.3
4 hasta	4	6.7
Hemşirelerin çalışma sırasındaki hisleri*		
Endişe	38	34.9
Tükenmişlik	31	28.4
Üzüntü	21	19.3
Gurur	19	17.4

*Hemşireler birden fazla his belirtmişlerdir.

Hemşirelerin %61.7'si 1-3 yıldır hemşire olarak çalıştığını, %45.0'ı 2 yıldır yoğun bakımda çalıştığını, %35.0'ı haftada ortalama 4 yada 5 gün çalıştığını ve %80'i ise çalışma mesaisinde ortalama 2 hastaya bakım verdiğini ve %34.9'u yoğun bakımda çalışırken endişe hissettiğini belirtmiştir (Tablo2).

Tablo 3. Hemşirelerin Bakım Davranışları ve Profesyonel Değerleri Ölçek ve Alt Ölçek Puan Ortalamaları

	Ortalama ± SS	(Min.-Max.)
Bakım Davranışları Ölçeği (n=60)	5.00 ± 0.58	1- 6
Güvence alt boyutu	5.03 ± 0.67	3-6
Bilgi-beceri alt boyutu	5.26 ± 0.63	3-6
Saygılı olma alt boyutu	4.96 ± 0.67	3-6
Bağlılık alt boyutu	4.75 ± 0.70	3-6
Profesyonel Değerleri Ölçeği	128.35 ± 16.67	86-153
İnsan onuru	46.75±5.39	32-55
Sorumluluk	28.25±4.84	19-35
Harekete geçme	19.85±3.28	12-25
Güvenlik	16.73±2.55	10-20
Otonomi	16.88±2.62	11-20

Araştırmada hemşirelerin bakım davranışları ölçek puan ortalamasının 5.00±0.58, ölçek alt boyutlarının ise (güvence: 5.03±0.67; bilgi-beceri: 5.26 ± 0.63; saygılı olma: 4.96±0.67 ve bağlılık: 4.75±0.70) olduğu görülmüştür. Ayrıca çalışmada profesyonel değerler ölçeği puan ortalamasının 128.35±16.66, ölçek alt boyutlarının ise (insan onuru: 46.75±5.39; sorumluluk: 28.25±4.84; harekete geçme: 19.85±3.28; güvenlik: 16.73±2.55; otonomi: 16.88±2.62) olduğu bulunmuştur (Tablo 3).

Tablo 4. Hemşirelerin Bakım Davranışları ve Profesyonel Değerleri Ölçek puan ortalamalarının Karşılaştırılması

(n=60)	Profesyonel Değerleri Ölçeği toplam	İnsan onuru	Sorumluluk	Harekete geçme	Güvenlik	Otonomi
Bakım Davranışları Ölçeği toplam	r= 0.429 p=0.001*	r= 0.441 p=0.000*	r= 0.520 p=0.000*	r= 0.265 p=0.040*	r= 0.461 p=0.000*	r= 0.225 p=0.049*
Güvence alt boyutu	r= 0.449	r= 0.416	r= 0.552	r= 0.259	r= 0.487	r= 0.237

	p=0.000*	p=0.001*	p=0.000*	p=0.046*	p=0.000*	p=0.068
Bilgi-beceri alt boyutu	r= 0.320	r= 0.361	r= 0.382	r= 0.184	r= 0.416	r= 0.191
	p=0.013*	p=0.005*	p=0.003*	p=0.160	p=0.001*	p=0.143
Saygılı olma alt boyutu	r= 0.397	r= 0.441	r= 0.484	r= 0.224	r= 0.428	r= 0.241
	p=0.002*	p=0.000*	p=0.000*	p=0.085	p=0.001*	p=0.064
Bağlılık alt boyutu	r= 0.354	r= 0.365	r= 0.421	r= 0.286	r= 0.309	r= 0.249
	p=0.006*	p=0.004*	p=0.001*	p=0.027*	p=0.016*	p=0.055

*p<0.05

Tablo 4’de hemşirelerin bakım davranışları ve profesyonel değerler ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılması verilmiştir. Tablo incelendiğinde; hemşirelerin profesyonel değerler toplam ölçek puan ortalamaları ile bakım davranışları ölçeği toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki bulunmuştur (r=0.429 p=0.001).

Ayrıca bakım davranışları ölçeğinin güvence alt boyutu ile profesyonel değerler ölçeğinin tüm alt boyutları (otonomi alt boyutu hariç) arasında pozitif yönde düşük ve orta düzeyde ilişki bulunurken bakım davranışları ölçeğinin bilgi-beceri alt boyutu ile profesyonel değerler ölçeğinin tüm alt boyutları (otonomi alt boyutu hariç) arasında da düşük ve orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki tesbit edilmiştir. Benzer şekilde bakım davranışları ölçeğinin saygılı olma alt boyutu ile profesyonel değerler ölçeğinin tüm alt boyutları (harekete geçme ve otonomi alt boyutu hariç) arasında düşük ve orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişki bulunurken, bakım davranışları ölçeğinin bağlılık alt boyutu ile profesyonel değerler ölçeğinin tüm alt boyutları (otonomi alt boyutu hariç) arasında da düşük ve orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı ilişki bulunmuştur (Tablo 4).

Tablo 5. Hemşirelerin Bakım Davranışları ve Profesyonel Değerler Ölçek Puan Ortalamaları ile Bazı Değişkenlerin Karşılaştırılması

Değişkenler	Profesyonel Değerleri Ölçeği Ortalama ± SS	Bakım Davranışları Ölçeği Ortalama ± SS
Yaş		
20-30 (n=52)	128.17±16.62	4.99±0.58
31 ve üzeri (n=8)	129.50±18.12	5.08±0.83
	t=-0.0195 p=0.850	t= -0.302 p=0.771
Cinsiyet		
Erkek (n=18)	123.72±17.28	5.01±0.54
Kadın (n=42)	130.33 ±16.20	5.00±0.64
	t= -1.42 p=0.161	t=0.03 p=0.946
Aile Yapısı		
Çekirdek aile (n=50)	128.82±17.29	5.01±0.60
Geniş aile (n=10)	126.00±13.62	4.97±0.67
	t= 0.569 p= 0.577	t=0.208 p=0.836

Mezuniyet Derecesi		
SML (n=3)	119.00±10.39	5.11±0.05
Lisans (n=50)	127.90±16.41	4.97±0.61
Lisansüstü (n=7)	135.57±19.76	5.22±0.73
	F= 1.153 p=0.323	F= 0.575 p=0.566
Hemşire olarak çalışma süresi		
1-3 yıl (n=37)	132.16±14.85	5.07±0.60
4 ve üzeri (n=23)	122.22±17.91	4.90±0.62
	t= 2.229 p=0.285	t= 1.081 p=0.031*
Hasta Sayısı		
2 hasta (n=48)	127.38±17.21	4.97±0.63
3 hasta (n=8)	131.38±17.52	5.09±0.65
4 hasta (n=4)	134.00±4.90	5.20±0.14
	F= 0.435 p=0.649	F=0.348 p=0.708
Hemşirelerin çalışma sırasındaki hisleri		
Endişe (n=29)	127.44±15.95	5.10±0.56
Tükenmişlik (n=6)	120.83±20.35	4.90±0.41
Üzüntü (n=14)	123.57±15.66	4.64±0.78
Gurur (n=11)	140.91±12.62	5.27±0.37
	F= 3.229 p=0.029*	F=2.965 p=0.040*

SML: Sağlık Meslek Lisesi, *p<0.05

Hemşirelerin bakım davranışları ölçek puan ortalamaları ile çalışma yılı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ve bu farklılığın 31 ve üzeri yaş grubunda olanlardan kaynaklandığı belirlenmiştir (p<0.05). Aynı zamanda hemşirelerin yoğun bakımda çalışma sırasındaki hisleri ile bakım davranışları ve profesyonel değerler ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu ve yoğun bakımda çalışmaktan dolayı gurur duyan hemşirelerin her iki ölçekten aldığı puan ortalamasının diğer duygulara göre daha yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 5).

TARTIŞMA

Pandemi sürecinde yoğun bakım ünitesinde Covid-19 tanısı alan hastalara bakım veren hemşirelerin bakım davranışları ve profesyonel değerleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla tanımlayıcı olarak yapılan bu çalışmada hemşirelerin bakım davranışları ile profesyonel değerlerinin yüksek düzeyde olduğu ve aralarında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunduğu görülmüştür. Bu durum hemşirelerin profesyonel değerler eğitiminin desteklenmesi ile hastalara sunmuş oldukları bakıma olumlu katkı sağlaması bakımından önemlidir.

Araştırmaya katılan hemşirelerin bakım davranışlarının, ölçek puan ortalamasına göre hemşirelerin bakım kalitesini algılama düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiş, alt ölçek puan ortalamalarına bakıldığında ise en yüksek puanı bilgi-beceri alt boyutundan aldıkları

belirlenmiştir. Erenoğlu vd. (2019) hemşirelerin bakım davranışları algılarının yüksek (5.38 ± 0.50) olduğu belirtilmiştir (Erenoğlu, Can, ve Tambağ, 2019). Yürün ve Yıldırım (2015) çalışmasında hemşirelerin bakım davranışı algıları puanının (5.20) yüksek olduğu ve en yüksek puanın bilgi beceri alt boyutunda olduğunu belirtmişlerdir (Yürün ve Yıldırım, 2015). Papastavrou, Efstathiou, ve Tsangari (2012) yaptığı çalışmada bakım davranışları ölçeğin alt boyut puan ortalamaları arasında en yüksek puanın Bilgi-Beceri alt boyutunda olduğunu belirtmişlerdir (Papastavrou vd., 2012). Araştırmaya katılan hemşirelerin profesyonel değerler ölçeği toplam puan ortalaması 128.35 ± 16.66 olarak belirlenmiştir. Çalışma sonuçlarımız hemşirelerin profesyonel değerlere ve etik konulara fazla önem verdiklerini göstermektedir. DüNDAR vd. (2019) aynı ölçeği kullanarak yaptığı çalışmada 99.78 ± 14.95 olarak belirtirken, Erkuş ve Dinç (2018) çalışmasında 103.42 ± 17.36 olduğunu, Orak ve Niksarlı (2017) ise 101.27 ± 15.62 olduğunu bulmuşlardır (DüNDAR, Özsoy, Toptaş, ve Aksu, 2019; Erkuş ve Dinç, 2018; Orak Niksarlı, 2017). Farklı ülkelerde yapılan çalışmalara bakıldığında ise Lin ve Wang (2010) Çinde profesyonel değerleri belirlemek için yaptığı çalışmada ölçek puan ortalamasını 100.00 ± 15.61 , Poorchangizi vd. (2017) İranda yaptığı çalışmada ise 102.57 ± 11.94 olduğunu belirtmişlerdir (Lin ve Wang, 2010; Poorchangizi vd., 2017). Çalışma sonuçlarımızın araştırma sonuçlarımızla benzer olduğu görülmektedir. Hemşirelik eğitiminde ülkemiz ve dünyanın birçok ülkesinde profesyonel değerlere yer verilmesi hemşirelerin daha öğrencilik yaşamlarında bu değerleri sindirdikleri ve mesleki yaşantılarına aktarabildiklerini göstermektedir. Bu değerlerin mesleki yaşantıya aktarılmış olması hemşirelerin bakım davranışları algılarına da yansıdığı düşünülmektedir. Görüş vd. (2014) hemşirelerin profesyonel değerlerinin düşük olduğunu, Kaya ve Kantek (2016) ise yönetici hemşirelerin profesyonel değerlerinin yüksek olduğunu belirtmişlerdir (Görüş vd., 2014; Kaya ve Kantek, 2016).

Akın'ın makalesinde belirttiği gibi, Watson bakım sürecini; iyileştirme süreçleri, kişilerarası bakım ilişkisi ve bakım durumu/bakım anı aşamaları olarak belirtmektedir. Tüm bu süreçlerde hemşirenin hemşirelik felsefesi, mesleki değerleri ve profesyonel bakış açısı ile geliştirdiği tutum, hemşireliğin statüsü açısından çok önemlidir. Bireyi bakımın merkezine almak, hemşire ile hasta ilişkisinin derinliğini desteklemekte, hemşire ve hasta arasında kurulan bu manevi boyut ile teori ve uygulama arasındaki boşluğun da kapandığı düşünülmektedir (Akın Korhan, 2019). Watson, hemşirelerin bireyi dikkatli dinleme, rahatlatma, ona karşı dürüst olma, duyarlı ve saygılı olma, onunla göz teması kurma gibi bakım davranışlarını kullandığında bireyin hastalığının üstesinden daha hızlı bir şekilde gelebileceğini vurgulamıştır (Watson, 2009). Bakımı alan ve veren arasında kişilerarası

sürecin doğru başlatılması ve sürdürülmesinde hemşirenin sahip olduğu mesleki değerlerinin etkili olduğu ve tüm bunların hemşireliğin bütününe yansıttığı belirtilmektedir.

Araştırmada hemşirelerin profesyonel değerler toplam ölçek puan ortalamaları ile bakım davranışları ölçeği toplam puan ortalamaları arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır. Ayrıca ölçeklerin alt boyutları arasında da çoğunlukla benzer ilişkinin olduğu görülmüştür. Diğer taraftan bakım davranışları ölçeğinin tüm alt boyutları ile profesyonel değerler ölçeğinin otonomi ve harekete geçme (iki alt boyutta ilişki varken, iki alt boyutta ilişki yoktur) alt boyutları arasında herhangi ilişkinin saptanmaması dikkat çekicidir. Bu durumun hemşirelerin, yoğun bakım tedavi sürecinde hekimlere bağımlı hareket etmelerinden kaynaklandığı ve mevcut sağlık sistemi içindeki durumu yansıttığı görülmektedir. Ayrıca hemşirelerin profesyonel değerlerinin farkındalığının artırılmasına paralel olarak bakım davranışlarının da gelişeceği düşünülmektedir. Bakır ve Sü (2019) çalışmasında hemşirelerin bakım verici rolleri ile mesleki değerleri arasında anlamlı ilişki olduğunu ve hemşirelerin profesyonel değerlere hassasiyetleri arttıkça, bakım verici rollerine ilişkin olumlu tutumlarının da arttığını belirtmişlerdir (Bakır ve Sü, 2019). Çalışma sonuçları araştırma bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Çalışmaya katılan hemşirelerin bakım davranışları ölçek puan ortalamaları ile çalışma yılı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu, aynı zamanda hemşirelerin yoğun bakımda çalışma sırasındaki hisleri ile bakım davranışları ve profesyonel değerler ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu ve yoğun bakımda çalışmaktan dolayı gurur duyan hemşirelerin her iki ölçekten aldığı puan ortalamasının hissedilen diğer duygulara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Konu ile ilgili literatür incelendiğinde şu çalışmalara rastlanmıştır; Bakır ve Sü (2019) hemşirelerin çalışma yılı ile bakım verici rolleri arasında anlamlı ilişki olmadığını, Dündar vd. (2019) hemşirelerin çalışma yılı ile hemşirelerin mesleki değerleri arasında anlamlı bir ilişki saptamadıklarını, Erenoğlu vd. (2019) hemşirelerin cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, çalışma yılı ile Bakım Davranışları Ölçeği puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını, Hayes (2010) lisans ve önlisans hemşirelik öğrencileri ile yaptığı çalışmada, hemşirelerin profesyonel değerler ölçeği toplam puanları bakımından aralarında fark olmadığını, Lin ve Wang (2010) çalışmasında 35 yaş üstü erkeklerin ölçek puan ortalamasının daha yüksek olduğunu, Parvan vd. (2012) cinsiyetin hemşirelerin profesyonel değerleri etkilemediğini, Tuna ve Kahraman (2021) ise ameliyathane hemşirelerinin profesyonel değerlerini yüksek düzeyde olduğunu, çalışma yılı fazla olan hemşirelerin ölçek puanlarının daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir

(Bakır ve Sü, 2019; Dündar vd., 2019; Erenoğlu vd., 2019; Hayes, 2010; Lin ve Wang, 2010; Parvan vd., 2012; Tuna ve Kahraman, 2021).

Hemşirenin bakım verici rolünü yerine getirerek, kaliteli bakımın sağlanabilmesi için sahip olduğu profesyonel değerler, özellikle pandemi sürecinde hemşirelik mesleğinin görünürlüğünü arttırmıştır. Bu durumun yoğun çalışılan bu süreçte mesleki motivasyonun arttırmada etkili olması açısından önemlidir.

SONUÇ

Bu çalışmada, yoğun bakım ünitesinde COVID-19 tanısı alan hastalara bakım veren hemşirelerin bakım davranışları ve profesyonel değerlerinin yüksek ve aralarındaki ilişkinin pozitif yönde ve anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular bize bu zorlu pandemi sürecinde hemşirelerin yoğun bakım gibi iş yükünün fazla olduğu birimlerde çalışırken mesleki değerlerin bakımın kalitesini olumlu yönde etkilediğini ve mesleki motivasyonun korunmasında etkili olduğunu da vurgulamaktadır. Hemşirelerin mesleki değerleri, hizmet kalitesinin ve karar verebilme yetkinliğinin artması yönünden gereklidir. Hemşireler sahip oldukları mesleki değerlerin hastalar üzerindeki etkilerini görmeleri; sundukları bakımın kalitesini arttıracakları düşünülmektedir. Bu noktada hastalığın toplum içerisindeki seyrinin nasıl olacağını kestiremediğimiz bu zorlu süreçte sağlık çalışanlarının motivasyonunun sağlanması, mesleki değerleri ve bakım davranışları ile ilgili farkındalık eğitimlerinin planlanması ve bu konularda daha da kapsamlı çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Sınırlılıklar

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının öz bildirim yöntemi ile toplanması, formların doldurulması ile elde edilen verilerin uzman kişiler tarafından gözlemlenen durumlardan farklı olması, ayrıca araştırmanın yalnızca bir merkezde yapılmış olması nedeniyle elde edilen sonuçların sadece çalışma grubunu temsil etmesi araştırmanın sınırlılıklarındandır.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, O., Tanrıverdi, H., Özkan, D. S. (2011). Mesleki profesyonellik ve bir meslek mensupları olarak hemşireler örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 235-260.
- Akın Korhan, E. (2019). *Watson'un İnsan Bakım Modeli: Bir Sistematik Derleme*. *Sakarya Üniversitesi Holistik Sağlık Dergisi*, 2(2), 46-68.
- Altıok Ö, H., Şengün, İ., Üstün, B. (2011). *Bakım: kavram analizi*. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi elektronik Dergisi*, 4(3), 137-140.

- Arslan-Özkan, İ., Okumuş, H., Buldukoğlu, K. (2014). A randomized controlled trial of the effects of nursing care based on Watson's Theory of Human Caring on distress, self-efficacy, and adjustment in infertile women. *J Adv Nurs*, 70(8), 1801-1812.
- Bakır, H. Sü, S. (2019). Hemşirelerin mesleki değerleri ile bakım verici rolleri arasındaki ilişki. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Bang K, S., Kang J, H., Jun M, H., Kim H, S., Son H, M., Yu S, J. (2011). Professional values in Korean undergraduate nursing students. *Nurse Education Today*, (31), 72-75.
- Boz, İ., Kol, E. (2020). Yoğun bakım hemşireliğinde bakım davranışları üzerine bir literatür derleme. *Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi*, 24(1), 32-38.
- Buheji, M., Buhaid, N. (2020). Nursing human factor during COVID-19 Pandemic. *International Journal of Nursing Science*, 10(1), 12-24.
- Can, R., Hisar K, M. (2019). Hemşirelerin profesyonellik davranışları ve tükenmişlik düzeyleri. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 6(1), 1-9.
- Can, Ş., Acaroğlu, R. (2015). Hemşirelerin mesleki değerlerinin bireyselleştirilmiş bakım alguları ile ilişkisi. *Florence Nightingale Journal of Nursing*, 23(1), 32-40.
- Dündar, T., Özsoy, S., Toptaş, B., Aksu, H. (2019). Hemşirelikte Mesleki Değerler ve etkileyen faktörler. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 35(1), 11-19.
- Erenoğlu, R., Can, R., Tambağ, H. (2019) Hemşirelik bakım davranışları ve bakım davranışları ile ilgili faktörler; Doğumevi Örneği. *Sağlık ve Toplum Dergisi*, 29(1), 79-88.
- Erkuş, G., Dinç, L. (2018) Turkish nurses' perceptions of professional values. *Journal of Professional Nursing*, 34(3), 226-232.
- Göriş, S., Kılıç, Z., Ceyhan, Ö., Şentürk, A. (2014). Hemşirelerin profesyonel değerleri ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 5(3), 137-42.
- Gül, Ş., Arslan, S. (2021). Bir hemşirelik bölümünde öğrenim gören öğrencilerin hemşirelik bakım davranışları algısının belirlenmesi. *Acıbadem Univ. Sağlık Bilim. Derg.*, 12(2), 432-438.
- Hayes, T. L. (2006) An exploration of professional values held by baccalaureate and associate degree nursing students' electronic theses. *Treatises and Dissertations.*, (30), 1-50.
- Hisar, F., Karadağ, A. (2010). Determining the professional behaviour of nurse executives. *International Journal of Nursing Practice*, 16(4), 335-341.
- Hoeve Y, T., Jansen, G., Roodbol, P. (2014). The nursing profession: Public image, self-concept and professional identity. A discussion paper. *Journal of Advanced Nursing*, 70(2), 295-309.
- Karaca, A., Durna, Z. (2018). Hemşirelik bakım kalitesi ve ilişkili faktörler. *Sağlık ve Toplum*, 28(3), 16-23.
- Kavaklı, Ö., Uzun, Ş., Arslan, F. (2009). Yoğun bakım hemşirelerinin profesyonel davranışlarının belirlenmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*, (51), 168-173.
- Kaya, A., Kantek, F. (2016). Yönetici hemşirelerin profesyonel değerler algısı ve etkileyen faktörler. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetim Dergisi*, 1(3), 18-25.
- Kiraner, E., Terzi, B. (2020). Covid-19 pandemi sürecinde yoğun bakım hemşireliği. *Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi*, 24(EK-1), 83-88.
- Kiraner, E., Terzi, B., Yayık K, A., Aydoğan, S., Doğanay, Ö., Yakut, T., Kars D, G. (2021). COVID-19 pandemi sürecinde yoğun bakım hemşiresinin rolü. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 6(1), 45-48.

- Kurşun, Ş., Kanan, N. (2012). Bakım davranışları ölçeği-24'ün türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 15(4), 229-235.
- Lin, Y. H., Wang, L. S. A. (2010). Chinese version of the revised Nurses Professional Values Scale: reliability and validity assessment. *Nurse Educ Today*, (30),492-498.
- Orak Niksarlı, E. (2017). Hemşirelikte Mesleki Değerler Ve Duygusal Zekâ İlişkisinin İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Orak Ş, N., Alpar E, Ş. (2012). Hemşirelerin profesyonel değerleri ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2 (ek sayı 1), 522-531.
- Papastavrou, E., Efstathiou, G., Tsangari, H., Suhonen, R., Leino-Kilpi, H., Patiraki, E., ... Merkouris, A. (2012). A cross-cultural study of the concept of caring through behaviors: patients' and nurses' perspectives in six different EU countries. *J Adv Nurs*. (68), 1026–37.
- Parvan K., Zamanzadeh V., Hosseini, F. A. (2012). Assessment of professional values among Iranian nursing students graduating in universities with different norms of educational services. *Thrita J MedSci*, (2), 37-43.
- Poorchangizi, B., Farokhzadian, J., Abbaszadeh, A., Mirzaee, M., Borhani, F. (2017). The importance of professional values from clinical nurses' perspective in hospitals of a medical university in Iran. *BMC medical ethics*, 18(1), 1-7.
- Tuna, R., Kahraman, B. (2021). Bir devlet hastanesindeki ameliyathane hemşirelerinin profesyonel değerleri ve etkileyen faktörler. *Yoğunbakım Hemşireliği Dergisi*, 25(2), 60-67.
- Watson, J. (2009). Caring science and human caring theory: transforming personal and professional practices of nursing and health care. *J Health Hum Serv Adm*, 31(4), 466–482.
- Wu, Y., Larrabee, J. H., Putman, H. P. (2006). Caring behaviors inventory: A reduction of the 42-item instrument. *Nursing research*, 55(1), 18-25.
- Yılmaz, U. D., Dilemek, H., Yılmaz, D., Akın, K. E., Çelik, E., Rastgel, H. (2017). Hemşirelerin bakım verici rollerine ilişkin tutumları ve ilişkili faktörler. *Uluslararası Hakemli Hemşirelik Araştırmaları Dergisi*, 10, 83-100.
- Yılmaz, E., Vermişli, S. (2016). Yoğun bakım ünitelerinde çalışan hemşirelerde meslekte profesyonelleşmenin iş doyumuna etkisi. *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hemşirelik E-Dergisi*, 4(1), 17-27.
- Yürün, Y., Yıldırım, A. (2015) Hastanede Çalışan Hemşirelerin Hasta Bakım Davranışlarının Belirlenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). KKTC Yakın Doğu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kıbrıs.